

BOEKBEoordelingen

F. MUSGROVE, *The family, education and society*, Routledge and Kegan Paul, Broadway House, 68-74, Carter Lane, London, E.C. 4, 1966, 156 p.

Dit is een even boeiend als uitdagend boek over gezin, school en maatschappij. Het komt ons vertellen, dat het gezin niet bezig is om in verval te geraken, zoals vaak wordt beweerd, maar dat het een van de succesnummers van de hedendaagse samenleving is, in zo sterke mate zelfs, dat het een bedreiging van de sociale samenhang vormt. Immers het gezin heeft in de loop der eeuwen zijn rug naar de maatschappij gekeerd; het is in zichzelf besloten en staat daardoor aan de communicatie in de weg. Het drukt zijn stempel op de kinderen, die eruit voortkomen, en wat de school daartegenover kan stellen heeft weinig te betekenen. Conflicteert het streven naar sociale verheffing door de school in veel gevallen niet met het merk, dat het gezinsmilieu op het kind heeft afgedrukt? En, zo vroeg ik eraan toe, stuit onderwijsvernieuwing niet vaak op verzet der ouders? De school zal, volgens de schrijver, al haar fantasie en kracht moeten gebruiken om de gezinsinvloed te corrigeren.

De lezer heeft het reeds begrepen: dit is een boek met een boodschap. Zij wordt met veel verve gebracht en onder aanvoering van belangwekkend historisch materiaal en statistische gegevens. De auteur, professor of research in education aan de Universiteit van Bradford (Eng.), is niet geheel ontkomen aan tendentieuze voorstellingen, bv. waar hij suggereert dat de echtscheiding eenvoudig de dood als reden van huwelijksontbinding is komen vervangen. Ik moet echter bekennen dat zijn betoog mij in hoofdzaak heeft overtuigd. De lezer oordele zelf; dit is een werk, dat de bestudering ten volle waard is.

PH. J. I.

W. A. VAN LIEFLAND, *Het geestelijk gehandicapte kind in het gezin*. Bijleveld - Utrecht, 1961.

Dit al wat oudere boek is het werk van een begaafd opvoeder uit de praktijk. Het geeft talrijke wenken aan de ouders, die het kind niet mogen verwennen, noch beklagen, maar het zelfstandig moeten maken, m.a.w. het zo veel mogelijk normaal moeten behandelen. Het is een helder en met liefde geschreven boek, dat gezien de vele vragen van ouders in verschillende tijdschriften, zeker in een gevoelde behoefte kan voorzien.

N. F. NOORDAM

J. PETERS, *Zin van de jeugdige existentie*. Malmberg, Den Bosch, 1965.

Peters geeft in dit boekje een goed overzicht van de betekenis van het werk van Buytendijk voor de pedagogiek. Hij geeft een duidelijk „uittreksel” uit Buytendijks voornaamste werken, waarvan we hopen dat het deze nader tot de lezers brengt. Buytendijk schrijft n.l. zeer helder, maar hij heeft met

alle groten gemeen, dat hij een eigen terminologie hanteert, die voor de gewone mens niet zonder meer toegankelijk is. Wat dat aangaat heeft Peters ons zeer aan zich verplicht en we wensen zijn boek in vele handen.

N. F. NOORDAM

S. J. SCHOEMAN, *Pedagogische momente by die antropologie van V. E. Frankl*. Stichting Onderwijs Oriëntatie, Amsterdam, 1961.

Schoeman geeft in deze omwerking van zijn dissertatie als aanloop op de antropologie van Frankl, de grondlegger van de zgn. 3e Weense school, eerst een afwijzende beoordeling van de 1e en 2e school: die van Freud en Adler. Dit lot moeten ze delen met o.a. Comte, Marx en Dewey. De schrijver heeft het zich gemakkelijk gemaakt, door alles wat niet met zijn standpunt klopt, weinig genuanceerd te formuleren, zodat de bestrijding niet veel moeite kost en Frankl in een helder licht komt te staan. Over diens waarde voor de psychologie kan ik niet oordelen, maar wat de pedagogiek betreft, heeft Frankl blijkens dit boek althans niet veel beweerd, dat we al niet wisten.

Als deel van de serie waarin dit werkje verschijnt, is het bedoeld als een populaire uiteenzetting voor de „gewone” opvoeder in de praktijk, waarbij de vraag rijst wat deze er aan heeft.

N. F. NOORDAM

G. BITTNER, *Für und wider die Leitbilder*. Quelle v. Meyer, Heidelberg, 1964.

In dit boek gaat Bittner verschillende anthropologische beelden na. Ideologische en dieptepsychologische beelden, maar ook beelden uit literatuur en geschiedenis, zoals deze in onze tijd nog actueel zijn: het oude ridderideaal in de Duitse jeugdbeweging of de Don Quichotte. Hij geeft hiervan goede beschrijvingen en wijst duidelijk aan in welk opzicht naar zijn mening ze het kind te veel vastleggen. Hij pleit n.l. voor een open opvoeding. Hierin is hij wel sympathiek, maar weinig exact. Boven het stellen van het probleem is hij niet uitgekomen. Ook in zijn methode van open opvoeding, waarbij hij een grote voorkeur vertoont voor Rogers, is hij niet overtuigend. De niet-directieve methode van Rogers is immers pas mogelijk als men steunt op een pedagogisch fundament, maar is niet geschikt om dit fundament aan te brengen. Bittner voelt dit zelf ook wel, maar hij slaagt er niet in de juiste convergentie duidelijk te maken.

N. F. NOORDAM

H. SCHULTZE, e.a. *Gespräch und Begegnung*. Heidrich und Bender, Hamburg 1964.

Dit bundeltje opstellen houdt zich bezig met het godsdienstonderwijs op beroepsscholen. Het pleit vooral voor gesprekken en ontmoetingen en propageert dus een pedagogisch-didactische methodiek waartegen men bezwaren kan hebben. Verder geeft het allerlei wenken voor het leerplan, de stof en het inrichten van een bibliotheek. Het bevat helaas te weinig sociologische en psychologische gegevens en het lijdt ook teveel onder een deductie uit bepaalde begrippen, inplaats van uit het empirische materiaal. Het lijkt me in zijn pedagogische doelstelling en uitwerking te traditioneel.

N. F. NOORDAM

C. VAN DER ZWET, *Succes op school*. Wolters, Groningen, 1965², prijs ing. f 1,25.

Dit populaire boekje over het maken van huiswerk en het organiseren van de studie op school bevat veel praktische wenken. Ik vraag me wel af wie van de jongelui waarvoor het bestemd is, een dergelijk boekje koopt, maar blijkens het feit dat dit de tweede druk is, wordt het in elk geval gekocht.

N. F. NOORDAM

C. F. VAN PARREREN, *Leren op school*. Wolters, Groningen, 1965³, prijs ing. f 2,75.

De schrijver gaf met dit boekje een beknopte maar goede inleiding in verschillende capita selecta van de leerpsychologie. Het is bestemd voor de derde leerkring van de kweek scholen en het heeft, gezien de 3e druk, zijn weg daar al gevonden.

N. F. NOORDAM

M. TRAMER, *Reifung und Formung von Persönlichkeiten*. Rentsch Verlag, Zürich und Stuttgart, 1965.

De door zijn leerboek over kinderpsychiatrie bekende schrijver heeft nu als nagelaten werk een uitvoerig boek over de persoonsonderzoek in het licht doen zien. Het is gefundeerd op de bestudering van 11 autobiografieën. Franklin, Andersen, Simone de Beauvoir en Anne Frank komen o.m. aan de orde.

Tramer meent op grond van zijn studie typen in de zin van rijpings en vormingsdimensies te kunnen opstellen: religieuze, scheppende, traditionele en masculo-femino typen.

Men kan tegen de methode en tegen de uitkomsten en conclusies natuurlijk bezwaren hebben, maar het boek is aantrekkelijk en boeiend omdat het laat zien wat een onderzoeker uit een bepaald, en in dit geval sterk subjectief materiaal kan halen.

N. F. NOORDAM

F. BLAETTNER, *Pädagogik der Berufsschule*. 2. Überarbeitete weiterte Auflage von J. Münch. Quelle u. Meyer, Heidelberg, 1965.

Het eerste deel van dit werk gaat over principes en historie, in het tweede stuk komt de situatie in Duitsland, Rusland en Engeland naar voren. Blättner geeft iets uit de geschiedenis van het beroep en de waardering van de arbeid en bespreekt de opvattingen van Spranger en Fischer en hun critiek op Kerschensteiner. Tenslotte wijst hij aan wat de moderne beroepsschool moet doen: ze heeft een Bildungstaak, een taak ten opzichte van de realiteit, een politieke en een religieuze taak. Het historische deel lijkt me niet het sterkste. Hier kan men nogal wat vraagtekens zetten: bij de stelling dat beroepen pas voorkomen in de Spätkulturen; dat de Middeleeuwen geen beroepsopleiding kenden; dat alle scholen een religieuze oorsprong hebben; dat de vroegere Zondagsscholen klaarblijkelijk alleen voor kinderen waren en als repetitie-instituut dienden. Hier zou men meer nuances willen zien.

N. F. NOORDAM

OPVOEDING VAN VORSTENKINDEREN

Over de opvoeding van Engelse vorstenskinderen schreef Morris Marples een grondig en boeiend boek: „Princes in the Making”¹. Hij heeft onderzocht op welke wijze zij voor de taak die mogelijkwijze op hen zou komen te rusten, werden voorbereid. Het is een openhartig werk geworden, onopgesmukt en vrijgehouden van Byzantinisme. De lezer die vreest voor de gebruikelijke verheerlijking van deze hoogverhevenen wordt, reeds in het voorwoord, gerustgesteld. „The range of ability and educability among English kings and queens and their families over the last 500 years has been wide.” Er zijn briljante leerlingen onder deze vorstenskinderen geweest, o.a. twee spruiten van Hendrik VIII, zijn jonggestorven opvolger Edward VI en zijn latere opvolgster Elizabeth I, beide dus uit het huis Tudor; daartegenover staan trage, moeilijke leerlingen uit het huis Hannover en probleemkinderen als de latere Edward VII, oudste zoon van koningin Victoria. Als andere ouders hebben ook vorstelijke ouders in de opvoeding gefaald; koningin Victoria en haar echtgenoot prins Albert faalden „in pressing them too hard”.

Het is niet onze bedoeling uitvoerig in te gaan op dit zeer leesbare boek. We beperken ons tot enkele mededelingen over opvoeding en onderwijs van de latere koningin Elizabeth, de koningin die ook een rol gespeeld heeft in onze Nederlandse historie in de jaren volgend op de dood van prins Willem I. Hierom omdat het ook mogelijk is iets over zijn schoolse voorbereiding mede te delen.

Er bestaat nl. een enigermate gelijksoortig werkje, althans naar de titel: „Opvoeding van prinsessen en prinses van de huizen Oranje en Oranje-Nassau”. Een reclame-uitgaafje, „Uitgegeven door de Nationale Levensverzekering-Bank N.V. te Rotterdam ter gelegenheid van de geboorte van de jongste Oranjeterg”. Uitgegeven dus in 1947 bij de geboorte van prinses Christina, 56 blz. Vergeleken bij het Engelse, mager naar inhoud en omvang. Het is geschreven door N. M. Japikse, niet te verwarren met de historicus Dr. N. Japikse, die in 1944 is overleden.

Marples steunt bij zijn schets sterk op cultuurhistorische stromingen, b.v. op de renaissance en laat zien hoe in de zestiende eeuw het renaissancistische opvoedingsideaal doorbreekt aan het Engelse hof. Hij geeft veel bijzonderheden over de docenten, over hun functies, over hun bekwaamheden, over hun contacten met en hun invloed op hun leerlingen.

Een chronologisch bindingspunt ligt in het jaar 1533; 1533 is het geboortjaar zowel van Willem I als van Elizabeth I. Daardoor wordt een vergelijking van de voorbereidende scholing van deze beide vorstenskinderen gerechtvaardigd, al zal er van Willem wel meer te vertellen zijn dan Japikse geeft.

¹ Faber and Faber, London 1965, 212 blz. Gebonden f 16,25.

Willem wordt opgevoed aan de hofschool te Dillenburg, met zijn broertjes en zusjes: Juliana van Stolberg had zestien kinderen. De meisjes werden voornamelijk bekwaamd in geneeskunde en handwerken. Juliana, de zesde dochter, „bracht het ver in de geneeskunde en, wat voor meisjes een zeldzaamheid was, zij kon op latere leeftijd recepten, welke toen reeds in het Latijn gesteld waren, ontcijferen en behandelen”. Voor de jongens vormden lezen en schrijven de hoofdvakken; aan het lezen werd veel aandacht besteed met het oog op de latere lectuur van de bijbel. De jongens bleven tot het eind van hun zestiende jaar op de hofschool; daarna gingen zij naar een universiteit. Onderwijs in Latijn werd in 1538 ingevoerd. Zoals bekend is ging Willem in 1544, op elfjarige leeftijd dus, naar het keizerlijk hof. In 1551, achttien jaar oud, trad hij in het huwelijk met Anna van Buren. Vormingsgegevens over de periode 1544 – 1551 bevat het boekje niet: „... de ontvankelijke jongeman” heeft te Brussel „zeer vele indrukken” verzameld. Dat laatste kan men grif beamen. Maar H. A. Enno van Gelder schrijft in zijn opstel over de godsdienst van prins Willem van Oranje (Van Beeldenstorm tot Pacificatie, blz. 84) „Hoe vurig zal Juliana van Stolberg – . . . – de Heer gebeden hebben, dat Hij haar zoon verhard zou tegen die „abuyssen”, die zo welig tierden aan het hof te Brussel, waar hij zijn jeugd zou doorbrengen”.

Hoeveel vollediger en hoeveel gedetailleerder worden wij ingelicht over de scholingsperiode van Elizabeth, ook al is over de vroegste periode niets bekend. Zij heeft drie uitnemende leermeesters gehad, classici van naam: John Cheke, op zes en twintigjarige leeftijd de eerste hoogleraar in het Grieks te Cambridge, William Grindal en Roger Ascham, humanist en vriend van de beroemde Straatsburger humanistische rector, Johannes Sturm. Elizabeth moet een briljant intellect hebben gehad, daarbij een onverzadigbare werklust en een uitnemend geheugen. Als kind van nog geen tien jaar was zij „well grounded in Latin”, op tienjarige leeftijd leerde zij Frans en Italiaans, op elfjarige leeftijd vertaalde zij uit het Frans een gedicht van Margaretha van Navarre onder de titel „The Mirror of a Sinful Soul” en schrijft daar zelf een inleiding bij. Ascham is met zijn leerling buitengewoon ingenomen.

Hij schrijft aan Sturm: „It is difficult to say wether the gifts of nature or of fortune are most to be admired in my distinguished mistress. The praise which Aristotle gives, wholly centres in her; beauty, stature, prudence, and industry. . . . Her study of true religion and learning is most eager. Her mind has no womanly weakness, her perseverance is equal to that of a man, and her memory long keeps what it quickly picks up. She talks French and Italian as well as she does English, and has often talked to me readily and well in Latin, moderately in Greek . . . She delights as much in music as she is skilful in it . . . I am inventing nothing, my dear Sturm; there is no need.”

Voor wie aan Aschams nuchterheid mocht twijfelen, Bishop John Hooper schreef in 1549 even vleidend over Elizabeth's opmerkelijke vaardigheid in het gebruik van de klassieke talen en het gemak waarmee zij verdedigde „the true religion in argument against all comers”.

Marples geeft haar dagindeling in de tijd dat Ascham haar onderwees: 's Morgens Grieks: het Griekse testament; klassieke schrijvers: Isocrates, Demosthenes, Sophocles. 's Middags Latijn, vooral Cicero en Livius. Er bleef voldoende tijd over om theologische geschriften in het Latijn te lezen, van de

kerkvaders Cyprianus, van de modernen Melanchton. „Natuurlijk” onderhield zij haar Frans en Italiaans en voegde aan deze talen later nog Spaans en wat Duits toe. Haar Italiaanse docent was Giovanni Battista Castiglione, een andere Castiglione dus dan de schrijver van „Het boek van de hoveling”. De namen van de overige docenten zijn niet bekend.

Ascham bleef lang haar vertrouwde leermeester. Zelfs in de eerste jaren van haar koningschap las zij iedere dag na het diner Grieks met hem „as a relaxation from the cares of government”.

Alles bijeen een interessant boek, dat veel onbekende informatie verschaft over een categorie kinderen, die vaak later als vorsten 's werelds verloop heeft beïnvloed.

VAN DER V.

ZANG OP „LA HOLLANDE”

George Snyders van wie in 1965 de omvangrijke studie: „*La pédagogie en France aux XVIIe et XVIIIe siècles*” verscheen, klaagt in een paragraaf over „*Les études négligées*”. Tot die verwaarloosde leervakken behoort ook het vak aardrijkskunde, althans zo rond 1700. Veel meer dan topografie gaf de school niet. Moed om de kennis van dit vak te verdiepen, ontbrak. De enige die iets nieuws dorst te brengen was P. Buffier in zijn „*Géographie universelle en vers artificiels*” (1705). Het nieuwe school minder in de leerstof en de wijze van behandeling dan wel in de vorm waarin de stof werd aangeboden: „en vers artificiels”.

Voor „La Hollande” leidde deze methode tot onderstaand vers, ongewijzigd overgenomen.

La Hollande ou plutôt les Provinces Unies
 Comptent Utrecht pour une entre leurs sept parties;
 Amsterdam, Rotterdam et La Haye en Hollande,
 Nidelbourg se distingue aux îles de Zélande.
 Dans la Gueldre Nimègue et comté de Zutphen;
 En Over-Issel, Deventer; en Frise Leuvarde;
 Groningue en est encore. L'Ecluse et Sas de Gand
 En Flandre; puis Maestricht; Bolduc dans le Brabant.

Alleen: Voor wie goed telt, dijdt de Republiek van „sept parties” uit tot „neuf parties”. Met „Vlaanderen” en „Brabant” zullen Generaliteitslanden bedoeld zijn. Maar een kritische leerling kan het met deze tekst zijn meester lastig gemaakt hebben.

V. D. V.

UITGAVEN VAN HET PEDAGOGISCH INSTITUUT VAN DE KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
 TE NIJMEGEN

Het Pedagogisch Instituut van de Katholieke Universiteit te Nijmegen geeft,

zoals bekend is, sinds 1963 uit „*Nijmeegse bijdragen tot de opvoedkunde en haar grensgebieden*”, onder redactie van Prof. Dr. Jos. J. Gielen en Prof. Dr. S. Strasser. Als bijdrage 1 verscheen van de hand van Strasser „*Opvoedingswetenschap en opvoedingswijsheid*”, dat nu reeds zijn derde druk beleefde, als bijdrage 2 Gielen „*Het sociale in opvoeding en opvoedkunde*”, waarvan in 1965 de tweede druk verscheen. Onlangs zijn uitgekomen:

Bijdrage 3: „*Schoolvorderingentests voor het lezen*”, door Drs. B. Th. Brus met medewerking van Drs. J. Bakker, en

Bijdrage 4: „*Zin van de jeugdige existentie*”, door Drs. Jos Peters scj.

Naast de Nijmeegse bijdragen verschijnt nu een parallelserie onder de titel *Pedagogische Cahiers*, studies van bovengenoemd instituut, eveneens over de pedagogiek en haar grensgebieden. De geschriften uit deze serie zullen in het algemeen dichter bij de praktijk staan dan de Bijdragen, doch aan het wetenschappelijk niveau zal niet worden getornd. Men stelt zich voor o.a. in de Cahiers op te nemen studies die eerder in tijdschriften zijn gepubliceerd doch waarvan een afzonderlijke uitgave wenselijk wordt geacht, doctorale scripties die een afzonderlijke uitgave waard zijn e.d.

De redactie is samengesteld overeenkomstig moderne eisen van „medezeggenschap”. D.w.z. dat recht gedaan wordt aan de jongeren. In de redactie zijn begrijpelijkerwijze opgenomen de hoogleraren Gielen en Strasser, doch buitendien twee vertegenwoordigers van de wetenschappelijke staf, een „reünist” en een vertegenwoordiger van de Pedagogische Faculteitsvereniging „Quedio”.

Aansluitend verwijzen we nog naar de serie „*Tilliburgis. Publikaties van de Katholieke Leergangen*”, waarvan als nr. 19 verscheen: „*Traditie en vernieuwing in de pedagogiek*”, door Dr. B. Breck, Drs. G. H. Steffens en Drs. B. Th. Brus.

VAN DER V.

EEN AFSLUITING EN NIEUWE MOGELIJKHEDEN

Zaterdag 26 november is het de jaardag van Prof. Dr. Ph. J. Idenburg geweest. Een gebeurtenis voor het persoonlijk en het familieleven van de betrokkene. Daarop in Paedagogische Studiën de aandacht te vestigen is dan ook niet gebruikelijk tenzij publieke belangen mede in het geding zijn. Dit nu is het geval. Op deze dag is Idenburg 65 jaar geworden zodat hij eind november zijn ambt van Directeur-Generaal van de Statistiek heeft neergelegd. Een belangrijke en vruchtbare periode is hiermede afgesloten. Op 27-jarige leeftijd is Idenburg gepromoveerd tot doctor in de rechten op zijn proefschrift: „De staat en het volksonderwijs in Engeland”. Deze belangstelling voor onderwijsvraagstukken heeft zijn verdere loopbaan bepaald. Op 28-jarige leeftijd heeft Idenburg zijn intrede gedaan bij het Centraal Bureau voor de Statistiek als chef van een nieuw geformeerde afdeling onderwijsstatistiek. In die functie is door hem de basis gelegd voor de onderwijsstatistiek en wel zodanig, dat deze zelfs internationaal een hoog niveau heeft bereikt.

In de twintiger en dertiger jaren was de belangstelling voor het gebruik

van kwantitatieve gegevens bij de bestudering van onderwijsvraagstukken, nog maar zeer gering. Thans is het bestuderen van onderwijsproblemen en het voeren van een nationaal onderwijsbeleid niet meer mogelijk zonder de vele onderwijsstatistieken, die het Centraal Bureau voor de Statistiek jaarlijks uitbrengt. Idenburgs visie en inspanningen zijn derhalve volledig tot hun recht gekomen. Vandaar dat de Minister van Economische Zaken — in de bijeenkomst van woensdag 30 november in één der grafelijke zalen gelegen aan het Binnenhof te 's-Gravenhage — Idenburg heeft gehuldigd als een man met een intense belangstelling voor onderwijs en cultuur, die nationaal en internationaal bekend is geworden daar hij zijn vele talenten optimaal in dienst heeft gesteld van de gemeenschap. Gezien deze verdiensten heeft de Koningin, op voordracht van de Regering, Prof. Dr. Ph. J. Idenburg benoemd tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau.

Deze afsluiting van een gewichtige en verantwoordelijke maatschappelijke functie betekent voor Idenburg, gezien diens werkkracht en ervaringen, nieuwe en bredere mogelijkheden op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs en de onderwijsresearch.

Moge hem nog vele goede jaren gegeven zijn.

J. H. N. G.